

ОСОБЛИВОСТІ СТАТИСТИЧНОЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Джонмуродова Н. Д.¹, Погорєлова Т. В.²

1 – студент, кафедра статистики,

2 – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Джонмуродова Н. Д., Погорєлова Т. В. Особливості статистичної оцінки ефективності банківської діяльності. У статті розкрито поняття ефективності банківської діяльності. Обґрунтована необхідність розрахунку статистичних показників ефективності використання банківських ресурсів. Розглянуті фактори, які впливають на якість роботи банку. Проаналізовано результати статистичного оцінювання банківської системи України.

Ключові слова: статистика, ефективність, банківські ресурси, рентабельність, прибуток, витрати.

Джонмуродова Н. Д., Погорєлова Т. В. Особенности статистической оценки эффективности банковской деятельности. В статье раскрыто понятие эффективности банковской деятельности. Обоснована необходимость расчета статистических показателей эффективности использования банковских ресурсов. Рассмотрены факторы, влияющие на качество работы банка. Проанализированы результаты статистического оценивания банковской системы Украины.

Ключевые слова: статистика, эффективность, банковские ресурсы, рентабельность, прибыль, затраты.

Dzhonmurodova N. D., Pogorelova T. V. Features of a statistical assessment of efficiency of bank activity. In article the concept of efficiency of bank activity is opened. Need of calculation of statistics of efficiency of use of bank resources is proved. The factors influencing quality of work of bank are considered. Results of statistical estimation of a banking system of Ukraine are analysed.

Keywords: statistics, efficiency, bank resources, profitability, profit, expenses.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Джонмуродова, Н. Д. Особливості статистичної оцінки ефективності банківської діяльності [Текст] / Н. Д. Джонмуродова, Т. В. Погорєлова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 3. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2017. – С. 47 – 52.

В сучасних умовах для того, аби забезпечити стійкість банку і ефективно керувати його діяльністю, успішному керівнику слід проводити оцінку реального фінансового стану комерційного банку. Тим більше що об'єктивна інформація про фінансовий стан банківського закладу необхідна Національному банку України, який контролює діяльність усіх українських комерційних банків та фінансових установ. Ця ж інформація буде цікава і громадськості, тобто вкладникам, акціонерам, звичайним громадянам, оскільки їх грошові операції здійснюють комерційні банки, вони ж і акумулюють вільні грошові кошти населення.

У цих умовах особливо важливим вважається визначити найбільш точний підхід до оцінки ефективності діяльності банків. Незважаючи на те, що над проблемою дослідження ефективності працювало багато науковців, на даний час, не має єдиного загальноприйнятого методу статистичного оцінювання ефективності банківської діяльності.

Сучасна наукова література трактує поняття «ефективність» різними способами, однак, усі тлумачення зводяться до двох визначень:

- ефективність являє собою співвідношення витрат ресурсів і результатів, які виходять від використання перших;

- ефективність - це соціально-економічна категорія, яка відображає вплив способів організації праці учасників діяльності на рівень досягнутих ними результатів.[1, стр. 58]

Складне поняття «ефективність» розглядається через низку показників: оцінка ефективності використання банківських ресурсів, окремих операцій банків, оцінка ефективності поточних витрат банків, оцінка ефективності праці банківського персоналу.

Підвищення ефективності використання банківських ресурсів представляє собою важливу та актуальну проблему функціонування банківської системи України, яка підсилюється нестабільною ситуацією в економіці країни, об'єктивною необхідністю у довгострокових кредитах, загальною невпевненістю господарюючих суб'єктів у перспективах економічної ситуації. Особливу важливість і значимість зазначеної проблеми додає обмеженість фінансових ресурсів в умовах їх вкрай нерівномірний розподіл всередині країни.

У даній роботі здійснено спробу за допомогою статистичних методів оцінити та проаналізувати динаміку ефективності використання банківських ресурсів в цілому по банківській системі України.

У якості основних загальних показників банківської системи України було обрано прибуток, власний капітал, зобов'язання та пасиви за період 2012-2016 р.р. [2].

На першому етапі статистичного оцінювання проаналізовано динаміку вихідних показників. Результати наведені у таблиці 1.

Ланцюгові абсолютні прирости основних показників діяльності банків України за 2012-2016 рр., млрд. грн.

Рік	Прибуток	Обсяг банківських ресурсів	Власний капітал	Зобов'язання
2012	11,7	72,9	14,7	58,2
2013	-2,2	150,3	22,4	127,9
2014	-57,9	39,2	-44,5	83,7
2015	-23,6	-64,1	-53,1	-11,0
2016	-82,1	22,2	29,8	-7,6

Таким чином, у 2012 році усі показники порівняно з 2011 роком зросли, так ресурси зросли на 72,9 млрд. грн., у тому числі за рахунок зростання обсягу зобов'язань на 58,2 млрд. грн., а за рахунок зростання обсягу власних ресурсів – на 14,7 млрд. грн. Прибуток банківської системи України у 2012 році збільшився на 11,7 млрд. грн., проте вже у 2013 році картина змінюється, і спостерігається тенденція до спаду, обсяг прибутку знизився на 2,2 млрд. грн., при цьому обсяг зобов'язань зріс майже на 128 млрд. грн., що говорить про зниження надійності банків.

Роблячи висновки по отриманим даним, можна сказати, що 2014 рік став переломним для банківської системи України, адже обсяг прибутку знизився на 57,9 млрд. грн., при чому обсяг власного капіталу знизився на 44,5 млрд. грн., а обсяг зобов'язань продовжує зростати, і збільшення становило 83,7 млрд. грн. Це можна пояснити тим, що у 2014 році НБУ почав вводити реформи банківської системи України, в першу чергу її було «очищено» від банків-банкротів. Але, незважаючи на це, банківський сектор Україні залишається одним із найслабших у світі. Основною причиною цього стала економічна криза в країні. Крім того, в Україні і досі спостерігаються серйозні проблеми з із захистом прав кредиторів.

У 2015 році ситуація, дещо, поліпшилась, проте тенденція до зниження прибутку банківського сектору країни зберігається, і зниження відбулось на 23,6 млрд. грн. Втілення реформ НБУ призвело до зниження кількості банків у 2015 році з 158 банків до 113 банків і як наслідок зменшився обсяг ресурсів банківської системи на 64,1 млрд. грн., у тому числі власний капітал зменшився на 53,1 млрд. грн., а зобов'язання – на 11 млрд. грн.

У 2016 році банківська система України відновила історичний рекорд за рівнем збитковості. Про це йдеться в звіті «Огляд банківського сектора» за підсумками 2016 року, опублікований Національним банком України. У 2016 році загальна сума збитків становила понад 160 млрд. грн., і у порівнянні з 2015 роком вони зросли на 82,1 млрд. грн., що пов'язано з резервуванням кредитного портфелю «Приватбанка». Для інших банків відрахування в резерви значно знизилися, а збитки зменши-

лися до 25 млрд. грн.. в порівнянні з 78 млрд. грн. в 2015 році.[2]

У 2016 році відбулись позитивні зміни у структурі ресурсів банків, обсяг власного капіталу банків зріс на 29,8 млрд. грн., а обсяг зобов'язань знизився на 7,6 млрд. грн., отже банки поступово впроваджують політику економії, підвищуючи, таким чином, свою надійність.

Відмітимо, що під час статистичного оцінювання ефективності використання банківських ресурсів доцільно розрахувати яким чином зміна окремих показників впливає на зміну результативного показника. Для цього проведемо факторний аналіз. Для такого аналізу можна використовувати наступні методи: логарифмічний, інтегральний методи, метод пропорційного ділення, метод диференційного обчислювання та ін. На практиці, найчастіше використовується саме індексний метод ланцюгових підстановок, який базується на правилах побудови індексів якісних та об'ємних показників. Слід відмітити, що чим докладніше розглядається вплив факторів на результативний показник, тим точніше результати аналізу та оцінка якості прийнятого рішення. Методику проведення індексного факторного аналізу викладено у роботах Сидорової А.В., Юріної Н.О.[3], Погрелової Т.В.[4].

При наступних розрахунках було використано індексний метод ланцюгових підстановок. Як результативну ознаку було обрано співвідношення прибутку (П) до величини банківських ресурсів, де банківські ресурси – це сума власного капіталу банків (ВК) та їх зобов'язань(З):

Завдяки індексному методу ланцюгових підстановок розраховані відносні прирости ефективності банківської діяльності України за 2012-2016 рр. під впливом зміни прибутку, власного капіталу та зобов'язань банків (див. табл. 2)

Таблиця 2
Відносний приріст ефективності банківської діяльності
України за 2012-2016 рр., %

Рік	Зміна ефективності банківських ресурсів	у тому числі за рахунок:		
		прибутку	власного капіталу	зобов'язань
2012	1,1	1,1	0,0	0,0
2013	-0,2	-0,2	0,0	0,0
2014	-4,4	-4,5	-0,2	0,3
2015	-2,1	-1,8	-0,2	-0,1
2016	-6,4	-6,6	0,3	-0,1

У 2016 році ефективність використання банківських ресурсів знизилась на 6,4% , що було обумовлено зростанням збитку та призвело до зниження ефективності на 6,6% , а за рахунок збільшення обсягу власного капіталу відбулось зростання ефективності на 0,3%, скорочення обсягу зобов'язань призвело до зниження результативного показника на 0,1%. Останні 4 роки спостерігається тенденція до зниження ефективності, ос-

новною причиною цього стало зростання збитків банківського сектору України. Згідно до наведених розрахунків, головним фактором, що впливає на ефективність виступає обсяг прибутку (збитку). Відмітимо, що означена закономірність спостерігається на протязі останніх 5 років.

Графічне зображення розрахованого показника наведено на рис. 1

Рис.1. Динаміка ефективності банківської діяльності України за 2012-2016 р.р.

Таким чином, протягом аналізованого періоду спостерігається чітка тенденція до зменшення ефективності банківської діяльності на протязі останніх 4 років. Головною причиною такого результату можна вважати реформуванням банківської системи України.

У 2013 році НБУ починає роботу по «очищенню» банківського сектору, та приймає нові умови щодо обсягу капіталу банків, та збільшує мінімальний капітал банку з 120 млн. грн. до 500 млн. грн., що призводить до різкого зменшення кількості банків в Україні та зростання обсягів витрат банків, та зниженню ефективності банківської діяльності.

Значна девальвація гривні, спад в економіці, військові дії у східному регіоні та анексія АР Крим, недостатній рівень корпоративного управління зумовили погіршення якості кредитного портфелю банків. Унаслідок зростання рівня негативно класифікованої заборгованості банки змушені були створювати значні резерви за активними операціями, що неминуче негативно вплинуло на рівень капіталізації банківських установ. За рік банки здійснили відрахувань у резерви на суму 103 млрд. гривень. Це стало визначальним чинником повернення банківської системи до збитковості – за 2014 рік збитки банківського сектору склали майже 53 млрд. грн. [2]. У 2015 році ситуація дещо стабілізувалась, проте не вдалось уникнути зниження ефективності на 4,4%.

2016 рік став поворотним для банківського сектору – практично завершено очищення банків, у грудні Приватбанк перейшов у власність

держави. Банки реалізують плани капіталізації, розроблені за результатами діагностичного обстеження, більшість уже виконали трирічний план достроково. На протязі 2016 року 17 банків було оголошено неплатоспроможними, ще 4 було ліквідовано за рішенням акціонерів.

У зв'язку з тим, що капіталізація банків буде тривати до 2024 року включно, можна зробити припущення, що банківський сектор буде збитковим на протязі цього періоду, але разом з тим підвищиться надійність банків, що приверне увагу потенційних клієнтів, або інвесторів. Для того, аби мінімізувати свої збитки, керівникам банків доведеться впроваджувати політику економії, знижувати ризики та більш раціонально використовувати ресурси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Толчин К.В. Про оцінку ефективності банківської діяльності / К.В. Толчин // Гроші та кредит. – 2007. – №9.
2. Офіційний сайт Національного банку України // Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua>
3. Сидорова А.В., Юріна Н.О. Банківська статистика: Навчальний посібник / А. В. Сидорова, Н. О. Юріна – Донецьк: Каштан, 2006.
4. Погорєлова Т. В. До питання статистичного оцінювання ефективності банківської системи України / Т. В. Погорєлова // Вісник соціально-економічних досліджень: Збірник наукових праць. Вип. 4 (47). Одеса: ОНЕУ, 2012. – С. 73-79
5. Погорєлова Т.В. Статистичне визначення ефективності діяльності підприємств / Т. В. Погорєлова // Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики : Матеріали третьої міжнар. наук.-практ. конф., 18-19 вересня 2014 р. – Одеса, Атлант, 2014. – С. 128-129
8. Підгорний А. З. Статистичні методи в управлінні розвитком регіону : монографія // А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова, О. Г. Милашко та ін. – Одеса : ФОП Гуляєва В. М., 2016. – 218 с.